

**КОН ПРАШАЊЕТО ОКОЛУ МЕСТОПОЛОЖБАТА НА ИМОТИТЕ
НА ЗЛЕТОВСКАТА ЕПАРХИЈА ВО ПИЈАНЕЦ, СПОРЕД
ГРАМОТАТА НА ЦАР ДУШАН ОД 1347 ГОДИНА**

Општо прифатено е гледиштето дека по прогласувањето на Душан за цар, во Скопје во 1346 год., на истиот Собор била извршена и реорганизација на црквата. Дотогашната Пеќка архиепископија била издигната во ранг на патријаршија, епископите во ранг на митрополии, од кои предност им било дадено на Скопската, како престолонаследна, а биле формирани и нови епархии. Една од ново формираните била и Злетовско-брегалничката, со седиште во Лесново, во задужбината на Јован Оливер од 1340—41 год., манастирот Свети Архангел Михаил.¹ Манастирот располагал со свои имоти, за што може да се види и од ктиторската повелба на Јован Оливер.² Овие имоти се состоеле од: седум земјоделски села и селишта (заселци), едно пастирско село „катун влаха“ и една црква во градот Штип со 20 семејства.³ При определувањето на Лесновскиот манастир за седиште на новосоздадената епархија, цар Душан сите тие имоти ги потврдил и додал уште „четири нови села“: во Злетово (1), во Мородвиз (1) и во „областа Пијанец“ (2) со многу поединични ниви, полиња, воденици, лозја и др. властелински објекти во тие области „се до над Царево Село кое и тогаш се викало така“.⁴

Царската грамота за формирањето на Злетовско-брегалничката епархија и нејзините имоти е зачувана во целост во манастирот Хиландар, на кој што подоцнежниот господар на тие области, Константин, дефинитивно го подарил Лесновскиот манастир со сите негови имоти (15. VIII. 1381 г.,⁵ бидејќи била укината Епархијата и нејзините области биле придруже-

¹ За изградбата и историјатот на манастирот види: С. Симић, Лесновски манастир св. оца Гаврила, задужбина спрског деспота Ј. Оливера. Скопје 1913; Злетовската област (географско-историски осврт). Скопје 1974, 221, 629—635 и таму наведената литература.

² Г. Томовић, Повелба манастира Леснова. Историски часопис, књ. XXIV. Београд 1977, стр. 92—93.

³ Р. Грујић, Скопска митрополија. Скопје 1935, стр. 104.

⁴ Исто, 104.

ни на Велбуждската епархија, која била во државата на „господин Константин“.⁶

Имотите на Злетовската епархија главно се наоѓале по сливот на реката Брегалница, во Злетово, Мородвиз и Пијанец.⁷

За определувањето на имотите во Злетово и Мородвиз се позанимавале повеќе научници и претежно успеале да ги убицираат сите места, освен „Катун Влах на Строи“, за кое досега постојат различни гледишта.

Како главен извор за определување на местоположбата на епархиските имоти се користени ктиторската грамота на Јован Оливер и грамотата на цар Душан од 1347 год., како и даровната грамота на господин Константин од 1381 год. Споредувајќи ги овие грамоти научниците приближно ги определиле сите имоти, освен имотите во Пијанец. Овие имоти за првпат се споменуваат во грамотата на цар Душан од 1347 год.,⁸ а некои од имотите се споменуваат и во даровницата на Константин од 1381 год.⁹

Со проблемот за убицирањето на имотите за Злетовската епархија во Пијанец никој посебно не се позанимал. Нив ги споменува Г. Томовиќ во својата статија за основачката повежба на манастирот во Лесново, каде само споменува дека Душан „приложил имоти во Пијанец во горниот тек на Брегалница“.¹⁰ Р. Грујиќ успеал да идентификува само некои имоти во Пијанец.¹¹ Од македонските научници само проф. Томо Томоски ги набројува имотите на Злетовската епархија во Пијанец,¹² но не ја дава нивната местоположба. Во монографијата за Делчево, се споменуваат само дел од имотите без да се убицираат.¹³

Врз база на расположивите изворни податоци и теренските истражувања, во нашиот прилог се направени обиди да се определи местоположбата на имотите на Злетовската епархија во Пијанец. За многу имиња, што се споменуваат, (села, места, цркви и манастири) има остатоци во микро-топонимијата на овој крај, што е од особено значење за попрецизна убикација. Покрај другото, на теренот се среќаваат остатоци од црквите што се споменуваат во грамотата на цар Душан. За две од нив,

⁵ Ст. Новаковиќ, Законски споменици српских држава среднега века. Књ. V. Београд 1912, стр. 453—454.

⁶ Р. Грујиќ, Скопска митрополија. стр. 104; Г. Томовиќ, Повеља... стр. 96.

⁷ Исто, 105.

⁸ Архимандрит Леонид, Хрисовуља цара Душана. Гласник Срп. ученог друштва, Књ. X. Београд 1870, стр. 293.

⁹ Ст. Новаковиќ, Законски споменици..., 453.

¹⁰ Г. Томовиќ, Повеља..., 88.

¹¹ Р. Грујиќ, Епархиска властелинства у средњеveковној Србији. Београд 1932, стр. 38—44.

¹² Т. Томоски, Морозвиждска епископија, Културно наследство, VII (1976—78), Скопје 1978, стр. 102.

¹³ Д. Арсовски — Д. Христовски, Делчево. Кочани 1985, стр. 17.

Св. Илија и Св. Богородица може со сигурност да се тврди каде се наоѓале, додека за првоспоменатата црква Св. Никола постојат два локалитета со исто име, и двата се наоѓаат на Брегалница, па за точната убикација на оваа црква ќе се послужиме со грамотата и местата што се споменуваат во неа, а кои биле во непосредна близина на Св. Никола.

Грамотата на цар Душан чишто податоци се предмет на нашите проучувања ја имаме во препис од архимандритот Леонид.¹⁴

По набројувањето на имотите во Злетовската област и црквата во Штип, цар Душан продолжува со набројување на имотите во Пијанец. Тој дел на повелбата гласи: „И уште приложи моето свето царство на Злетовската епископија на Светиот Архангел во Пијанец црква Св. Никола со село и со лозје (виноград) и со воденица и со луг (лоугомь). И земја столп (стльпъ) почнувајќи од Св. Никола до лугот и над лугот околу Брест. Лака (лоуќы) до патот што преминува од Царево Село и над Цареви води по трапу. Нива и столп во Колакинин Дол, над брестот и на Ољешев Дол столп од двете страни на патот. И тука над патот друга нива, а во Црквенец во могилец 4 парчиња (комати) земја. И Небрадова лака (лоуќа) под Царево Село, и селиште Котража и на Драмче нива на Боришје. И спроти Св. Илија над патот што оди за Драмче нива. И во Клисура две парчиња (комати) земја. И приложи деспот (Ј. Оливер, б. А. А.) земја столп над Свети Илиев Дол и друг столп погоре кој што Гурен го држел со вложина. И уште приложи моето свето царство во Пијанец на Брегалница црква Богородица со село и со намештај (наместие). На Гошев Дол 3 ниви и на Јубешевец 2 ниви и на Габровчица 3 ниви и Св. Георги 2 ниви. И во Мрамор нива, и на смрдещи нива, и на Брегалница нива и на Тодоров Дол нива, и на Звезгорчица 2 ниви, и под Гнила 2 ниви, и на Лазо нива. И во Клашев Дол нива купеница, и во воденицата на Св. Никола лака. Во Глоги 2 ниви, од тработивичкото место“.¹⁵

Сите горе наведени места се наоѓаат во Пијанец, област во горниот тек на Брегалница.¹⁶

Како што истакнавме погоре, главен проблем е убикацијата на црквата Св. Никола. Г. Томовиќ ја убицира на Брегалница во денешното с. Драмче, каде што постојат остатоци од црква и 12 пробови, а ридот, кајшто се наоѓаат остатоците, и денес се вика Свети Никола; непосредно до него постои микротопоним „државата“ што асоцира најверојатно на манастирски имот. За расветлување на овој проблем овозможуваат

¹⁴ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., Гласник СУД, X, 287—296.

¹⁵ Исто, стр. 293.

¹⁶ За името Пијанец, види: Љ: Станковска, Македонскиот топонимски систем до XVI век. Скопје 1983, 286—287; Д. Арсовски — Д. Христовски, Делчево, стр. 30; И Иванов, Български старини из Македонија, Софија, 1905 (фототипно издание) 552 и др.

и некои турски извори од XVI век, каде што се споменува „Мезра Никола“.¹⁷ Оваа мезра била близу до с. Училар (Очипала) во нахијата Пијанец. Жителите од с. Училар, Царево Село и Черковци (Црквенец) ја обработувале мезрата и ушурот му го давале на спахијата на Царево Село.¹⁸ Според овие податоци, оваа мезра би требало да биде гранична меѓу овие три села и се наоѓала кај денешните пробишта на Делчево. Тука има остатоци од една црква, но населението не знае како се викала. Единствено М. Павловиќ,¹⁹ запишал еден спомен од дедо Петре Трајанов, од Царево Село (Делчево) кој бил роден во с. Црквенец. Според него, столбовите за царевоселската црква биле донесени од разурнатата црква во близина на Царево Село, под денешните пробишта,²⁰ но не го споменува името на црквата. Најверојатно тоа се однесува на мезрата Никола, која го добила името според црквата. Инаку, во Душановата грамота се споменува и името „Брест“, со кое се означени три места во Пијанец, од кои две се совпаѓаат со двете горе посочени локации на црквата Св. Никола. М. Пурковиќ ја споменува црквата Св. Никола „во Пијанец кај Царево Село“,²¹ но не дава подетални податоци за неа.

За да се определат точната локација на црквата Св. Никола, во извесна мера овозможуваат и податоците од грамотата на Душан, каде што таа се споменува заедно со село. Имајќи го тоа предвид и топонимот „држава“ во с. Драмче на Брегалница, како и имотите 3 луга²² што се споменуваат по црквата Св. Никола, на мислење сме дека сепак оваа црква треба да е онаа чии што остатоци и денес се видливи на истоимениот рид, којшто доминантно стои над самата река Брегалница и под којшто има богати имоти, а се гледаат и остатоци од црковна воденица.^{22a} Во средниот век црквата Св. Никола заедно со селото биле посебно, а денес тоа место е влезено во атарот на с. Драмче, кое што исто така постоело и во средниот век, само било посеверно и позбиено. Денес Драмче е најрасфрленото село во општината. Лозјето и воденицата со лугот биле во непосредна близина на црквата. И денес, на десната страна на Брегалница, постои место што се вика „старо лозје“, а под самиот рид Св. Никола има остатоци од воденица, која била обновувана и работела до почетокот на овој век.

¹⁷ Турски документи за историјата на македонскиот народ. Опширни пописни дефтери од XVI век за Кустендилскиот санџак. Том V, кн. I, Скопје 1983, 298.

¹⁸ Исто, 298.

¹⁹ М. Павловиќ, Малешево и Малешевци. Београд 1929, 307—308, бел. 1.

²⁰ Исто, 307—308.

²¹ М. Пурковиќ, Попис црква у старој српској држави. Скопје 1938, 38.

²² Луг претставува парче шума, спореди лугар-шумар.

^{22a} Ова место за кое ми укажаа Љупчо Станоевски и Димитар Станоевски го посетив двапати, еднаш на 21. I. 1989 год. и вторпат на

Веднаш по црквата Св. Никола се наведува „земја столп почнувајќи од Св. Никола до лугот и над лугот околу брест“, ²³ оваа земја се наоѓала источно од црквата, а лево од Брегалница. Брест, пак, е место десно од Брегалница над старото лозје, близу до маалото Митревци (с. Драмче), до каде завршувал овој дел од имотот.

Потоа почнува друг имот којшто бил подалеку од црквата Св. Никола и затоа се споменува посебно: „лака (лоуќки) до патот што преминува од Царево Село и над Цареви Води по трапу“.²⁴ Тоа е онаа лака под денешните гробишта, бидејќи тука преминувал патот од Царево Село преку Брегалница за Кустендил, а Цареви Води, се лековитите води што се наоѓаат во потокот што тука се спушта, кајшто и денес постојат два манастира.²⁵ Од овде имотите се префрлувале на десната страна на Брегалница и тие претставувале друга целина: „нива и столп во Колакинин Дол, над брест и на Ољешев Дол столп од двете страни на патот, и тука над патот друга нива, а во Црквенец во Могилец четири комати (парчиња) земја“.²⁶

Колакинин Дол постои и денес, тој слегува од Голешево преку с. Полето и до патот од Делчево за Црквенец се вика Голешев Дол (ољешев), а од патот надолу се вика Колакинин Дол. Овој пат постоел и во 1347 год., кога е издадена грамотата. Тој водел од Царево Село преку Брегалница за Голешево, каде што се вкрстувал со патот што водел од Мородвиз по Брегалница — преку Црквенец за Велбужд, и во Велбужд преку Голешево за селата Габрово-Свегор-Тработивиште по Брегалница за Малешево-Струмица и Солун. На Голешево сè уште има остатоци од овие патишта од трите страни, а на врвот од ридот постоел и манастир којшто месното население го нарекува „Голешев манастир“. Остатоките од манастирот што се гледаат на површината сè уште не се регистрирани од археолозите. Димензиите се 60 X 60 м., а се видливи и контури на неколку гробови обраснати со маховина и распаднати под ударите на дивите трагачи за злато. Местото има доминантна местоположба во целото Пијанечко Поле и од таму се гледа целиот Пијанец. Според резултатите од теренските истражувања, токму овде, заедно со Црквенец кој се наоѓа веднаш под него, бил црковниот центар на Пијанец. За

4. I. 1990 год. од с. Драмче за што на двајцата им изразувам благодарност за поомшита што ми ја укажаа. На тоа место ја лоцира и Г. Томовиќ, цит. дело. 87.

²³ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., Гласник СУД, X, 293.

²⁴ Исто, 293. Трап означува дупка или јама, сл. Л. Славева, Српски прамоти од Душаново време. Прилеп 1988. стр. 233.

²⁵ Едниот манастир е стар, а другиот беше урнат и сега е обновен и на 5. V. 1990 год. беше осветен.

²⁶ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., 293. Столп е земјишна мерка еднаква на Плуг, спореди. P. Skok, Etimologijskj rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb 1973. стр. 351. Столпот најверојатно бил еднаков со севгарот, бидејќи за влечење бил потребен севгар волови и претставувал површина што можела да се обработи со еден севгар.

самиот манастир Панче Горѓиев од с. Чифлик го пренесува народното предание дека на тоа место имало манастир во кој живееле 12 фамилии (Голешевци). Тие 12 фамилии работеле на имотот на манастирот и од приходите се издржувале, а кога дошле Турците, сето богатство од манастирот било собрано и фрлено во бунар длабок 24 метри. Турците, гневни што не нашле ништо вредно, го разурнале манастирот.²⁷ Местото кајшто бил манастирот и денес се смета за свето и тука никој не се населил, ниту, пак, зема камења за градење на куќи, „бидејќи тоа е свето и не смее да се фаќа“.

Што се однесува до Црквенец-Могилец и денес постои место Могилец во истоименото село, кое во званичните документи е заведено како Ветрен. Топонимите „Долни и Горни Црквенец“ се однесуваат секако на средновековните села Горни и Долни Црквенец.²⁸ Могилец се наоѓа во Долни Црквенец на 150 м. десно од патот Делчево-Македонска Каменица над Студена чешма. Името Могилец е наложено од античките пробници „Могили“ што се зачувани овде, една од нив е висока 4—6 м. со пречник во основата околу 30 м.²⁹ Другите две могили се наоѓаат малку на север и не се регистрирани од археолозите.

Овој имот се надоврзувал веднаш на „Небрадова лака под Царево Село, и селиште Котража и на Драмче нива на Боришје“³⁰

Небрадова лака е денешната лака меѓу Делчево и с. Очипали во реонот на месноста Слудена чешма, во долината на Брегалница.

Селиште Котража кое останало неубицирано, според редоследот на спомнатите имоти би требало да се бара меѓу Небрадова лака и Боришје кое и денес постои како маало во с. Илиово, на десната страна на Брегалница, на патот што води од с. Илиово за Драмче. На тоа место е откриена црква која археологот А. Керамитчиев ја датира во XIV век.³¹ Меѓу Боришјето и Небрадова лака по Брегалница постои само еден топоним „селиште“ близу до Гладно градиште,³² на левата страна од Брегалница, каде што единствено би можеле да го лоцираме селиштето Котража. Местото е засолнато од две страни со високи ридови, а од север е р. Брегалница. Сега таму има бавчи од модри сливи и не е населено, а се видливи и остатоци од населба.

Бариштех се однесува на Боришје маало во с. Илиово. Во средниот век припаѓало на с. Драмче.

²⁷ Преданието е запишано на 30. IV. 1989 г. во с. Чифлик. На Панче Горѓиев му изразувам благодарност за кажаното предание.

²⁸ Турски документи..., VI, стр. 301, 330.

²⁹ А. Керамитчиев, Археолошка карта на општина Делчево. (необјавено) стр. 6.

³⁰ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., 293.

³¹ А. Керамитчиев, Археолошка карта..., стр. 13; Д. Арсовски — Д. Христовски, Делчево, стр. 27.

³² А. Керамитчиев, цит. дело, стр. 9.

Имотите „спроти Св. Илија над патот што иде кон Драмче нива“, се однесуваат на денешното село Илиово, кое го добило името по црквата Св. Илија. Селото се наоѓало во местноста „Селиште“ до Брегалница каде што има траги од разурнатата црква и стари пробови.³³ Патот од с. Илиово преку Боришје го следел ридот и одел за Драмче. Нивата што се споменува би требало да се бара во маалото Курилово во атарот на с. Илиово.

Споменатите, пак, имоти „во Клисура два комати земја“, ³⁴ би требало да се лоцираат во с. Клисура кое се наоѓа на границата со НР Бугарија, над с. Габрово или во с. Бигла каде постои топоним „Клисура“³⁵ на Старата Река (денешна Бигланска река). Можно е т.н. Клисура да се однесува на Брегалничко-Очеполската клисура од с. Очипали до с. Истибањи, во должина од 35 км. Според нашите согледувања првото место, с. Клисура треба да отпадне од локацијата, бидејќи сите имоти се на страната на Брегалница, а тоа село спаѓа во сливот на р. Струма. Ако се утврди дека токму таму биле тие „два комати“ земја, тоа би биле единствени имоти во другиот дел на Пијанец. Друга причина што нè наведува на мислење дека „Клисура“ спаѓала во Брегалничкиот дел е контекстот во грамотата: пред да се спомене Клисура се споменува Драмче, а веднаш по Клисура се споменуваат имоти над Св. Илија, и токму меѓу овие две села треба да се бара „Клисура“. Најблиску до локацијата, според нас е „Клисура“ на Стара Река над маалото Белчинско, кое денес припаѓа на с. Драмче.

До денес останало неразјаснето соопштението пи „триложи деспот (Ј. Оливер — А. А.) земја столп над Свети Илиев Дол и друг столп погоре (повише) кој што Гурен го држел со вложину“.³⁶

Илиев Дол е долот што слегува од Голак, поминува меѓу селата Бигла, Турѓија и Илиово и се влева во Брегалница точно до местото „Селиште“ кајшто било с. Илиово. Денес тој дол се вика Турцишница, според истоименото село од коешто извира.³⁷

Што се однесува пак до изразот „со вложину“, најверојатно се однесува на името „Валожање“³⁸ и би можеле да го лоцираме на тоа место. Но овој дел од грамотата може да се

³³ За с. Илиово види: О. Иванова, Месните имиња по областа по сливот на Брегалница. Скопје 1982, стр. 7 и 71; Турски документи. V/I, 278.

³⁴ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., стр. 293.

³⁵ Овој топоним означува географски поим. На местото кај што почнува клисурата постојат две напуштени ниви коишто денес не се обработуваат, поради тоа што некогаш биле црковни.

³⁶ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., 293.

³⁷ Турција доаѓа од Тур-див бик, којшто живеел во овие предели во антиката.

³⁸ Валожање заедно со Шопје го сочинуваат најмалото село во општината Делчево — с. Косово Дабје, кое се наоѓа во високите пре-

протолкува и дека Гурен тој столп го држел под закуп „влот“, односно однапред закупен за одредена сума пари, кој сега бил приложен кон Злетовската епархија.

Црквата Богородица со селото и со намештајот,³⁹ треба да се бара во с. Чифлик, којшто до 1946 год. се викал Богородичен Чифлик, а постарите луѓе и денес го викаат така.⁴⁰ Црквата Богородица постоела до 1904 год., кога според едно предание „таа заедно со уште еден манастир што се наоѓал до неа, под денешниот локалитет Градиште, ноќе со сè луѓе пропаднале од чума во земја“.⁴¹ Најверојатно станува збор за земјотресот од 1904 год. што го зафатил овој крај, а ги оштетил и блиските кули до црквата.⁴² При изградбата на сегашната црква во Делчево, која го носи истото име, биле пренесени „9 коли градежен материјал“,⁴³ од разурнатата црква.

Голешев Дол, сметаме дека е ист со Ољешев Дол, за што стана збор погоре.

Љубешевец, постои и денес со истото име и се наоѓа на патот од Голешев Дол за с. Габрово, над денешната населба Вељко Влаховиќ-Делчево.⁴⁴

Имотите „на Грабовчица. г. ниви“,⁴⁵ треба да се бараат меѓу с. Габрово и Делчево. Грабовчица е општо познато име, и денес потокот што слегува низ с. Габрово⁴⁶ и се влева во Брегалница кај Делчево се нарекува Грабовчица. Инаку, претставува, заедно со Звегорска Река (звегорштица) најбогата притока на Брегалница.

Св. Георги, треба да се бара во с. Вирче, во кое денес постои црква Св. Георги, која е изградена на темелите на постара црква, што го носела истото име.⁴⁷

Мрамор е микротопоним меѓу с. Вирче и с. Град, Делчевско.

дели на пл. Голак, со многу добра положба и посебно погодно за сточарство и земјоделство.

³⁹ М. Пурковиќ, попис црква..., стр. 14.

⁴⁰ За Чифлик види: О. Иванова, Месните имиња..., стр. 129.

⁴¹ Преданието е запишано на 30. IV. 1989 г. од Димитровски Никола од с. Чифлик, кој што знае дека на тоа место при копањето на камења за градба на селските куќи бил изваден еден сребрен крст и едно кандило од олтарот на црквата, како и повеќе мермерни блокови, кои потоа се разнесени. Сега на местото не се гледа ништо, освен контурите од темелите на црквата. На Н. Димитровски за информацијата му се заблагодарувам. Крстот и кандилото се предадени на тогашниот поп во црквата Св. Богородица — Делчево. Денес нивните траги се изгубени. Истото го потврди и Панче Ѓорѓиев од истото село, кој што лично ги откопал и му ги дал на попој.

⁴² Се однесува на три кули што го штителе патот, денес делумно е зачувана само една, а другите две се разурнати за градежен материјал. Спореди и А. Керамитчиев, Археолошка карта..., стр. 7.

⁴³ М. Павловиќ, Малешево и Малешевци, 307—308 бел. 1.

⁴⁴ Голешев Дол и Љубешевец ги посетив на 18. VIII. 1989 г. заедно со Марјан Ристов од с. Полето, низ кое тече Голешев Дол. На Марјан му благодарам за соработката.

⁴⁵ Т. Томоски наведува 11 ниви, сп. Т. Томоски, цит. дело. 102.

⁴⁶ За Габрово види: О. Иванова, Месните имиња..., стр. 6, 20 и 42; Турски документи, V/I, стр. 282.

Смрдешци, би требало да се бара кај денешниот топоним „смрдлива вода“. Инаку во средниот век постоело село Смрдешница,⁴⁸ што се наоѓало на тоа место.

Имотот, „на Брегалница нива“, е познат и се однесува на р. Брегалница што тече западно од селото Вирче и Град. А Тодоров е месност меѓу с. Град и с. Свегор.⁴⁹

Звегорштица, е денешната Свегорска Река, која така е наречена според името на с. Свегор.^{49a}

Двете ниви под Гнила, се наоѓале во с. Свегор каде што постои микротопоним „Гнилата“ и сметаме дека се однесува на тоа место, бидејќи и наредниот имот „нива на Лазо (Лазџхъ)“ се однесува на Лазова нива до Гнилата во с. Свегор.

Нивата во Клашев Дол (купеница), се наоѓала во суводолицата Клашевица што слегува близу Гладно гредиште во с. Драмче, бидејќи и водениците на Св. Никола со лака се наоѓале во близина на Клашевица.

Двете ниви што се наведуваат во Глоги припаѓале во атарот на с. Тработивиште,⁵⁰ во месноста Глогов Дол, којшто слегува од планината Голак, паралелно со река Олшана.

Со ова се заокружуваат имотите на Злетовската епархија во Пијанец, што им ги подарил цар Душан.

По имотите во прамотата следуваат правата и привилегиите што им биле дадени на Епархијата. Од овој дел на грамотата може да се заклучи дека Злетовскиот епископ имал во рамките на својата епархија речиси неограничена духовна, административна и судска власт. Тоа се заклучува и од одредбите во грамотата: „и да не облада нитко црковно, ни людми црковнимы, ни селы, ни всею областию, ни кепалиа, ни севасть, ни кнезь, ни соудиа, ни прахторъ сиа аже рещи нитко од владоущихъ по земли... Тъкьмо да облада всѣм тѣмъ цркъвьъ светаго Архангела (правно) и епископъ (стварно)“.⁵¹

Како што се гледа од изложениот текст, Епископијата имала судски имунитет; се споменува ослободување од „судије“ и „глобаре“:⁵² и всака глоба да е-ест црковна“.⁵³ Единствена отстапка била направена во поглед на казната „вражда“ која секогаш била највисока (1000 златника). До тогаш половина-

⁴⁷ За тоа го консултирајте Димитар Струков, клисар во црквата и му благодарам за соработката.

⁴⁸ Турски документи, V/I, 311.

⁴⁹ Денес постои дол со истото име (б.А.А.).

^{49a} Во средниот век постоеле две села: Горно и Долно Зверки. (Турски документи, V/I, стр. 324, 280).

⁵⁰ За Тработивиште види: О. Иванова, Месните имиња..., стр. 7, 16, 152.

⁵¹ Архимандрит Леонид, Хрисовуља..., 294, Сп. Грујић, Скопска митроп..., 108.

⁵² Исто, 294.

⁵³ Исто, 295.

та (500 златника) се давале на црквата, а половината на „наводчијата“ (поткажувач на виновникот). Душан одредил целата вражда да припадне на епархиското властелинство. За тоа во повелбата се вели: „и вражда, ако се случи во метохијата да ја зема црквата, а никој друг“.⁵⁴

Покрај судски, Епархијата располагала и со голем финансиски имунитет. Меѓу даноците од кои биле ослободени земјите и луѓето на Епархијата се споменуваат: „соке (сокI-а-данок за земја), перперак (перперакI-а-главарина), пис (писа-такса за попис на лица способни за работа и оданочување), димнина (димнине-данок за куќа), приплата (дарови за жуписките чиновници), поклон царски, десеток од жито и вино, како и „всакого десетка живаго“ (овци, свињи, пчели), тревнина (трџвнине), наметак-свински и овчи, приселица (приселице), псар и геракар (псарь и геракорь) и позоб (позоба).

Епархиските имоти и луѓето што живееле на нив биле ослободени и од извесни работи, за што во еден дел од повелбата стои: „просто речено од сите работи големи и мали“,⁵⁵ а потоа ги наведува поединечно: провод поклицара, и од секој понос господски, и орање и копање.

Злетовската епархија уживала и воен имунитет. На едно место во грамотата се вели: „царот го ослободува властелинството и од војске“.⁵⁶ Оваа одредба подразбирала забрана на собирање војска од имотите на Епархијата и се однесувала само на епархиските имоти, не е познат друг случај на ослободување од војска на световен феудалец.

Во случај некој спор да не можел да се реши пред судот на Епархијата, требало да оди пред царот. Ова може да се протолкува како забрана на државните судски органи да се мешаат во судските работи на Епископијата, но во случај таа да не можела да реши некој спор, тој спор требало да го реши царот, што значи дека Душан го задржал правото на „мешање“ во внатрешните работи на црквата, но само во определени случаи.

Особено интересен дел од грамотата е оној што се однесува на ктиторот. Доколку тој се „огреши“ кон државата, царот го задржувал правото на конфискација на неговиот имот. Ктиторот можел да го напушти царот, но имотите што ги дал на Епископијата немал право да си ги повлече. На тој начин Душан ја обезбедил Злетовската епархија со трајни приходи.

Сите имоти што ги добила Епархијата од Душан и Ј. Оливер, ги задржала до 1381 год. кога со сите тие имоти „господин Константин“ ја подарил на Хилендар.⁵⁷

⁵⁴ Исто, 294/95.

⁵⁵ Исто, 294.

⁵⁶ Исто, 294; Р. Грујич, цит. дело. 114.

⁵⁷ Ст. Новаковиќ, Законски споменици..., стр. 453.

ПО ВОПРОСУ О МЕСТОРАСПОЛОЖЕНИИ ИМЕНИЙ
ЗЛЕТОВСКОЙ ЭПАРХИИ В ПИЯНЦЕ, В
СООТВЕТСТВИИ С ГРАМОТОЙ
ЦАРЯ ДУШАНА 1347 г.

Резюме

На Собрании, состоявшемся в Скопье в 1346 году Душан был провозглашен царем. На том же Собрании произошла реорганизация церкви. Печская архиепископия стала патриаршией, епископии стали метрополиями, а были созданы и новые епархии. Одной из вновь созданных была и Злетовско-Брегалинская епархия, с местом нахождения в Лесновском монастыре.

Эта новосозданная епархия обладала богатыми имениями в Злетовском и в его окрестностях.

Эти имения состояли из 7 земледельческих сел, 1 пастушьего и 1 церкви в городе Штипе с 20 семьями. К этим имениям Душан добавил еще 4 новых села, из которых 2 находились в Пианце, с большим количеством индивидуальных полей, мельниц, виноградников, лесов и др. собственных объектов, вплоть до Царева Села (в настоящее время Делчево).

Кроме того, Душан подарил епархии с двумя церквями: св. Никола и Богородица в Пианце находились и большинство полей, мельниц, лесов, виноградников и населенный пункт Котража. Все эти имения в Пианце наладились в тесной связи одни с другими, а брали свое начало от с. Илиово-Делчевско по двум сторонам Брегалницы до с. Тработивиште.

Большая часть имений находилась в притоках Брегалницы: Габровчица, Звегорчица и у дороги от Царево-Село — Царевы воды по пути к Голешеву.

В результате территориальных исследований данные имения убицированы. Церковь св. Никола находилась на истоименном холме в с. Драмче. Богородица в с. Чифлик, которое ранее называлось Богородичный Чифлик. Населенные пункты Котража и Клашев Дол под Гладно Градиште в с. Драмче у реки Брегалница.

Все эти имения располагают финансовым и военным иммунитетом, однако епархия была освобождена от армейских частей.

Вышеприведенные имения принадлежали к Епархии до 1381 г. пока их старый владелец Константин Деянович не подарил их Хилендару.